

SUMMARY

O. Danisko. Problem of the full development of the personality IN A. Butovsky's pedagogical heritage.

In article the problem of all-round formation of the person in A. Butovsky's scientific and pedagogical heritage is considered. It is proved that the scientist determined by a key component of the pedagogical theory corporal (physical) education.. Theoretical ideas and practical experience of the teacher for the purpose of revealing of specificity of sights at formation of a healthy way of life as means of high-grade and harmonious development of the person are analysed.

Key words: the person, an all-around development, a healthy way of life, physical training, A. Butovsky.

УДК: 377.8.035.6

Л. А. Кобзаренко

Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж

ЦІННІСНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕТНОПЕДАГОГІКИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

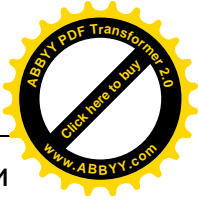
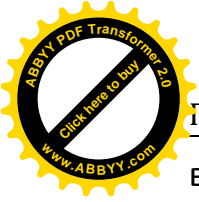
У статті висвітлено теоретико-педагогічні аспекти проблеми ціннісно-виховного потенціалу етнопедагогіки, проаналізовано ключові поняття означуваної проблеми, визначено педагогічні умови виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних ВНЗ I–II рівнів акредитації засобами етнопедагогіки.

***Ключові слова:** морально-ціннісні орієнтації, цінності, етнопедагогіка, етнізація, народна педагогіка*

Постановка проблеми. Розбудова України як демократичної держави актуалізує завдання адекватного виховання особистості з розвиненою національно-духовною культурою, національною гідністю, яка не тільки має відповідні знання, уміння і навички, а й дотримується певних моральних норм у повсякденній життєдіяльності. На думку Л. Сорочук, засвоєння молоддю національних традицій, системи знань із рідної мови, фольклорних надбань запобігає їх бездуховності та моральному збідненню.

Сучасна освіта шукає перспективні напрями свого реформування та оновлення, спираючись зазвичай на вагомій напрацювання минулого, досліджуючи неоднозначний різноаспектний шлях становлення «систематичної національної освіти» (І. Огієнко) – структурованої системи, що залучає духовність особистості, творить її виховну цілісність та неповторність.

Освіта є унікальною проекцією людського погляду у світовий простір, неповторним утіленням її морально-ціннісних надбань. Особливо актуальний цей процес, коли йдеться про фахову підготовку представників гуманної та людиноцентристської професії – майбутніх педагогів. Для вирішення цих надзвичайно важливих завдань джерелом насаги і правильним дороговказом, безперечно, виступає етнопедагогіка, яка

втілює народну мудрість, народний педагогічний досвід, народні погляди на мету і завдання, зміст і методи виховання молодого покоління.

Національна доктрина розвитку освіти наголошує на тому, «що держава повинна забезпечити збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних святинь...» [5]. Зазначена тенденція чітко прстежується у праці В. Б. Євтуха: «...саме бурхливі перетворення у сферах життєдіяльності українців привели останнім часом до змін у їх поглядах щодо значення рідної історії і набутого попередниками досвіду в житті сучасного суспільства...» [2, 17].

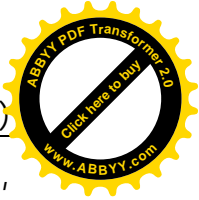
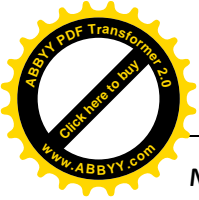
Згідно з вищевказаними аспектами, важливого значення набуває проблема впровадження у зміст виховного процесу молодого покоління родинних традицій українського народу, які, ґрунтуючись на провідних принципах філософії, психології, національного менталітету, мають ціннісно-виховний потенціал. Саме тому дослідження проблеми виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів засобами етнопедагогіки є актуальним і перспективним, що й зумовило вибір теми статті.

Аналіз актуальних досліджень. Різні аспекти досліджуваної проблеми відображені в історії педагогічної думки та набувають особливої актуальності, розробляються в багатьох напрямках на сучасному етапі, зокрема є багато праць та публікацій, присвячених різноманітним проблемам етностосунків, етнополітики, етновиховання, міжетнічної взаємодії.

Досить вагомі навчальні етнопедагогічні положення щодо національного спрямування системи освіти продано у ґрунтовній праці С. Сірополка, а саме: «Національне спрямування освіти повинно полягати у невіддільності освіти від національного ґрунту, в її органічному поєднанні з національною історією, народними традиціями, збереженні та збагаченні культури українського народу...» [6, 136].

Серед видань з української народної педагогіки останніх років визначається тенденція до посилення уваги до питань морального впливу традицій на формування особистості (В. Г. Довженок, Ю. Д. Руденко), проаналізовано й узагальнено досвід українського народу у вихованні молодого покоління (С. Д. Бабишин, Т. І. Мацейків).

Великого значення розвитку української народної педагогіки, особливо щодо окреслення її методологічних засад, надають такі видатні вчені, як Ф. Вовк, М. Грушевський, М. Ковалевський, А. Кримський, М. Туган-Барановський, О. Шахматов та ін. Дослідженню освітньо-виховного потенціалу української етнопедагогіки, аналізу сутності її понять,

методів, засобів і компонентів присвячені праці Г. Ващенко, О. Духновича, В. Кузя, А. Марушкевич, В. Мосіяшенка, І. Огієнка, С. Русової, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, Є. Сявавко, П. Щербаня.

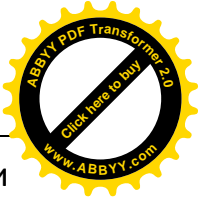
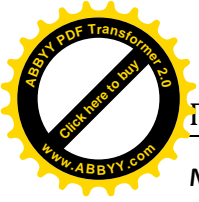
У сучасних науково-педагогічних дослідженнях різні аспекти використання народної педагогіки у вихованні молодого покоління розкриті у працях І. Беха, А. Богуш, О. Вишневського, Н. Лисенко, О. Матвієнко, З. Мустафаєвої, Ю. Підборського, Л. Повалій, Л. Редькіної, Н. Рогальської, О. Романченко, Ю. Руденка, О. Сухомлинської, В. Хайруліної, В. Чайки та ін.

Проблеми морального виховання молодших школярів на етнопедагогічних засадах українців останнім часом привернули увагу таких дослідників, як М. Гагарін (виховання морально-естетичних почуттів молодших школярів засобами української народної казки), М. Генік (формування морально-етичних цінностей молодших школярів засобами народознавства) та ін.

Знаменно, що систему навчання і виховання в Україні досліджує багато наук, зокрема: етнографія, українознавство, етнопедагогіка, етнопсихологія, педагогіка народознавства. У цій галузі плідними виявилися праці науковців: Г. Ващенко («Виховний ідеал»), О. Воропая («Звичаї нашого народу»), Ю. Руденка («Народознавство в школі»), В. Мосіяшенка («Українська етнопедагогіка»), В. Скуратівського («Покуть», «Посвіт», «Берегиня» і «Місяцелік»), М. Стельмаховича («Українська родинна педагогіка» і «Мудрість життя»), Є. Сявавко («Українська педагогіка в її історичному розвитку») та ін.

Однак у педагогічній науці залишаються нерозробленими теоретичні та прикладні аспекти виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів засобами етнопедагогіки, незважаючи на те, що актуальність цієї проблеми засвідчена державними документами і сучасною практикою. Глибоко не досліджені вузлові проблеми народної педагогіки як головного осередку виховання та становлення особистості студента педагогічного коледжу. Відтак залишаються непроаналізованими система принципів, засоби, прийоми, методи народної педагогіки, не з'ясовані механізми творення культурного, етнічного, національного виховного ідеалу та їх вплив на етнічні процеси та багато інших різнохарактерних аспектів. Звідси випливає необхідність пошуку ефективних шляхів посилення інтересу студентів до етнопедагогічних надбань українців.

Мета статті – осмислити теоретико-педагогічні аспекти проблеми ціннісно-виховного потенціалу етнопедагогіки, проаналізувати ключові поняття означуваної проблеми, виявити педагогічні умови виховання

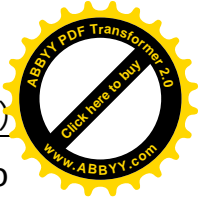
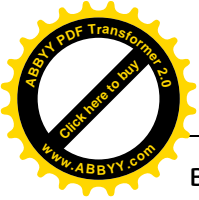
морально-ціннісних орієнтацій студентської молоді засобами етнопедагогіки. Саме тому ми намагалися визначити підходи до побудови такої підготовки майбутніх педагогів, яка б за своїми наслідками відповідала потребам особистості у професійному аспекті, потребам суспільства в гуманістично орієнтованих фахівцях і потребам держави в педагогічних кадрах, здатних вирішувати сучасні професійні завдання, використовуючи етнопедагогічні здобутки людства, що у свою чергу, можливе за рахунок етнізації освітнього простору, створення національної гуманної школи на засадах етнопедагогіки.

К. Д. Ушинський відзначав, що «...виховання, створене самим народом або засноване на народних засадах, має своєрідну виховну силу, якої позбавлені найкращі системи, побудовані на абстрактних або запозичених ідеях... Виховання повинно бути народним, бо народ створив ту глибоку мову, без якої немислиме будь-яке виховання, саме з народних джерел оновлено всю вітчизняну літературу, через яку народ, починаючи піснею, прислів'ям, приказкою, казкою і закінчуючи драмою і романом, висловлює свої переконання про те, якою повинна бути людина в його розумінні...» [7, 43].

З огляду на вищезазначене національною педагогікою для української національної школи є українська народна педагогіка, творена нашим народом протягом його багатовікової історії, а відродження етнопедагогіки стає нагальним завданням сьогодення. Саме цю думку неодноразово підтверджують у своїх працях українські дослідники етнопедагогіки Г. Г. Кіт та Г. С. Тарасенко: «у кожного етносу, як переконливо свідчить світовий досвід розвитку педагогічної теорії і практики, історично склалася власна національна система виховання і освіти. Саме їй належить пріоритетна роль в епоху державного і духовного відродження України, саме вона має забезпечити вихід молоді незалежної держави на світовий рівень» [4, 5].

Виклад основного матеріалу. У процесі теоретичного дослідження проблеми було встановлено, що не існує єдиного підходу до тлумачення поняття «етнопедагогіка»: одні дослідники пояснюють її як основну частину педагогічної культури народу, інші вважають її наукою про досвід народних мас з виховання молодого покоління (Г. Волков, О. Ізмайлов, Т. Мацейків, М. Стельмахович, Є. Сявавко, М. Хаїруддінов).

Ураховуючи вищезазначені положення, зауважимо, що у сучасній науковій інтерпретації *етнопедагогіка* розуміється як наука про тисячолітній народний досвід виховання і навчання підростаючих поколінь,

виховну мудрість певної етнічної спільності людей [2, 25]; історично складена система народних знань і вмінь у справі навчання і виховання підростаючих поколінь, яка є невід'ємною частиною національної духовності, усний багатотомний підручник виховання, що зберігається з найдавніших часів у пам'яті народу [3, 73]; наука про народну педагогіку, народну школу, досвід батьків щодо виховання підростаючого покоління; досліджує досвід трудящих, способи становлення контактів народної педагогічної мудрості з педагогічною наукою, аналізує педагогічне значення певних явищ народного життя і з'ясовує їх відповідність сучасним завданням виховання [1, 8].

Усе вищесказане ставить нас перед необхідністю визначити ті підходи до категорії «етнопедагогіка», що найбільше відповідають завданням нашого дослідження.

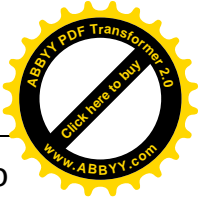
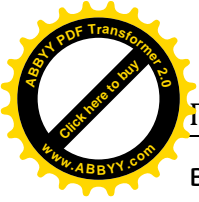
Вивчення теоретико-методологічних аспектів проблеми формування морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів уможливило зробити висновки про відсутність чітко визначеної методики формування морально-ціннісних орієнтацій студентів засобами етнопедагогіки, що у свою чергу спонукало до проведення педагогічного експерименту, розробки відповідної етапної методики формування у студентів морально-ціннісних орієнтацій засобами етнопедагогіки та перевірки її ефективності, можливість її впровадження у навчально-виховний процес педагогічних ВНЗ III–IV рівнів акредитації.

В експерименті взяли участь понад 769 респондентів, з-поміж них студенти різних відділень Вінницького гуманітарного педагогічного коледжу та Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені М. Грушевського.

Програма дослідження стану сформованості у майбутніх учителів морально-ціннісних орієнтацій, їх етнопедагогічної культури охоплювала такі етапи, як: підготовчий, проектувальний, пошуковий аналітичний, оформлення результатів роботи.

У процесі констатувального експерименту за допомогою бесід, тестів, анкетування, ранжирування інших методів дослідження було визначено наявність у студентів індіферентно-репродуктивного, емоційно усвідомленого й активно-творчого рівнів вихованості морально-ціннісних орієнтацій підлітків засобами етнопедагогіки.

Результати констатувального експерименту засвідчили недостатній рівень розвитку морально-ціннісних орієнтацій у студентів. Так, за результатами діагностики, 19% учнів, залучених до експерименту, знаходяться на індіферентно-репродуктивному (низькому) рівні

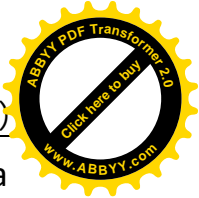
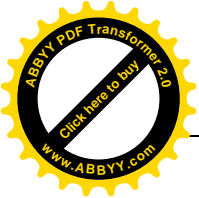

вихованості морально-ціннісних орієнтацій, 65% студентів – на емоційно усвідомленому (середньому) рівні і тільки 16% підлітків володіють високим, продуктивно перетворювальним (творчим) рівнем вихованості морально-ціннісних орієнтацій.

Серед причин, які зумовили цей рівень, можна відзначити такі: морально-ціннісне спрямування виховання часто є продекларованим, зовсім не реалізованим на практиці, зокрема, у зміст навчальних дисциплін, що вивчаються у педагогічних коледжах, подаються лише окремі зразки етнопедагогічних знань, які найчастіше сприймаються і засвоюються студентами на репродуктивному рівні та майже не використовуються у процесі проходження педагогічної практики, та ін.

Результати констатувального експерименту спонукали нас до виокремлення низки педагогічних умов, які б сприяли формуванню у студентів ціннісних орієнтацій засобами етнопедагогіки, а саме: послідовність у реалізації аксіологічного підходу до використання народознавчого матеріалу в освітній роботі із студентською молоддю; залучення студентів до творчої інтеграції етнопедагогічних знань та культурно-мистецького етнодосвіду; дотримання краєзнавчого принципу опанування ними морально-етнічних цінностей, інтегрування засобів етнопедагогіки у зміст загальноколеджних дисциплін; збагачення змісту навчально-виховного процесу педагогічного коледжу українськими традиціями та організація його на засадах аксіологічного підходу; запровадження етнопедагогічних педагогічних інновацій у навчально-виховний процес педагогічного коледжу та використання їх студентами у процесі проходження педагогічної практики в загальноосвітній школі; підвищення компетентності викладачів у використанні знань з етнопедагогіки у роботі зі студентами ВНЗ I–II рівнів акредитації та ін. Розроблено та апробовано етапну методiku формування у студентів морально-ціннісних орієнтацій засобами етнопедагогіки (гносеологічний, емоційно-мотиваційний, творчо-проектувальний етапи) з подальшою можливістю її впровадження в навчально-виховний процес педагогічних ВНЗ III–IV рівнів акредитації.

Результати формувального експерименту довели позитивні зрушення в рівнях морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів. На кінець експерименту 7,1% студентів знаходяться на індіферентно-репродуктивному, 40,2% – на емоційно усвідомленому і 52,7% студентів володіють активно-творчим рівнем вихованості морально-ціннісних орієнтацій.

Найбільш значущими досягненнями дослідницької роботи є якісна трансформація смислосозначущого ціннісного потенціалу етнопедагогічних знань та їх творчої інтеграції.

Висновки. Таким чином, у статті зосереджено увагу на відсутності загально визнаної ідеологічної виховної системи з використанням етнопедагогічних знань, моделюванні навчально-виховного процесу в педагогічному коледжі в контексті етнізації освітньої роботи, спроможної значно впливати на виховання морально-ціннісних орієнтацій студентів педагогічних коледжів.

Перспективи подальших наукових розвідок. Наше дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми, що стосується морально-ціннісного виховання молодшої людини засобами етнопедагогіки, основних чинників трансформації її суспільної свідомості, і може стати підґрунтям для подальшого її вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков Г. Н. Этнопедагогика : учеб. [для студ. сред. и высш. пед. учеб. заведений] / Г. Н. Волков. – М. : Академия, 2000. – 176 с.
2. Євтух В. Б. Етнопедагогіка: навч. посіб. / В. Б. Євтух, А. А. Марушкевич. – К., 2003. – 149 с.
3. Кузь В. Г. Основи національного виховання: Концептуальні положення / В. Г. Кузь, Ю. Д. Руденко. – Умань, 1993. – 108 с.
4. Кіт Г. Г. Українська народна педагогіка: курс лекцій / Г. Г. Кіт, Г. С. Тарасенко. – В. : Едельвейс і К., 2008. – 301 с.
5. Національна доктрина розвитку освіти. – К., 2002. – 17 с.
6. Сірополко С. О. Історія освіти на Україні / С. О. Сірополко. – Львів, 1937. – 194 с.
7. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні / К. Д. Ушинський // Вибрані твори : у 2 т. – К. : Рад. школа, 1983. – Т. 1. – 416 с.

РЕЗЮМЕ

Л. А. Кобзаренко. Ценностно-воспитательный потенциал этнопедагогики: реалии и перспективы.

В статье освещены теоретико-педагогические аспекты проблемы ценностно-воспитательного потенциала этнопедагогики, проанализированы ключевые понятия исследуемой проблемы, определены педагогические условия воспитания морально-ценностных ориентаций студентов педагогических вузов I–II уровней аккредитации средствами этнопедагогики.

Ключевые слова: морально-ценностные ориентации, ценности, этнопедагогика, этнизация, народная педагогіка.

SUMMARY

L. Kobzarenko. Value-educational potential ethnopedagogiky: realiyyi and prospects.

The article describes theoretical and pedagogical aspects of value and educational potential of ethnopedagogics; key concepts of the defined problems are analyzed; pedagogical conditions of moral values of students of pedagogical universities I–II levels of accreditation means ethnopedagogics.

Key words: moral values, ethnopedagogics, values, etnisation, folk pedagogy.